

Πώς αποκαλύπτεται η δύναμη των "Δούλων" στο θέατρο του Ζενέ; Η οπτική του Σάββα Στρούμπου

Μαρία Κρύου,

15/03/2025

Ο σκηνοθέτης Σάββας Στρούμπος αποκαλύπτει την παράσταση «Δούλες» του Ζενέ, που ανεβαίνει στο Θέατρο Άττις-Νέος Χώρος μέσα από τέσσερα βασικά στοιχεία: την ερμηνεία του κόσμου του Ζενέ, την ανάλυση των χαρακτήρων, τη συνεργασία με τους συντελεστές και την καλλιτεχνική συνύπαρξη που διαμορφώνει τη σκηνική ατμόσφαιρα.

Το θέατρο του Ζενέ και η αποκάλυψη των απωθημένων

Δεν μπορούμε να διαβάσουμε ή και να ανεβάσουμε ένα έργο του Ζενέ αν δεν γνωρίσουμε τον κόσμο στον οποίο επιχειρεί να μας εισάγει ο συγγραφέας ή, με άλλα λόγια, τον κόσμο από όπου εκπορεύεται το έργο του. Ο Ζενέ εκθέτει στη σκηνή το περιθώριο της κοινωνίας, το πιο αποδιωγμένο και απωθημένο κομμάτι της, τις όψεις της ζωής που το κυρίαρχο κοινωνικό φαντασιακό αρνείται ρητά να αντικρίσει και προτιμάει να τις απωθεί. Στρέφει προς την κοινωνία, με τρόπο αμείλικτο, τον καθρέφτη των απωθημένων της. Η αποκάλυψή του δεν έχει δραματικά χαρακτηριστικά. Δεν παρουσιάζει το δράμα των καταπιεσμένων. Αντίθετα, δημιουργεί ένα εφιαλτικό καμπαρέ καταπιεστών και καταπιεσμένων όπου κυριαρχεί η κριτική/σαρκαστική στάση και ο ερωτισμός. Ο Ζενέ δεν συμπονά κανέναν και τίποτα, ούτε καν τον ίδιο του τον εαυτό. Αποκαλύπτει τις αντιφάσεις, τις πληγές και τα τραύματα, τις ρωγμές και τα ρήγματα μιας κοινωνίας που καλλιεργεί τον αυτοεγκλεισμό, την αποανθρωποποίηση και την εθελοδουλία. Το αλλόκοτο καμπαρέ του αποτελείται από μια κλοουνερί τεράτων, καταπιεστών και καταπιεσμένων, όπου οι καταραμένοι, οι απόκληροι, οι κατατρεγμένοι και οι μη κανονικοί έχουν την ιδιαίτερη θέση τους. Το θέατρο του Ζενέ είναι θέατρο στο χείλος της Αβύσσου, καθώς αποκαλύπτει μορφές ζωής που η κοινωνία των "κανονικών" επιμένει να καταπιέζει, να οδηγεί στην παρακμή ή και στην

καταστροφή, καταστρέφοντας ταυτόχρονα την ίδια τη ζωή επί της γης. Τι θα γινόταν, όμως, αν οι απόκληροι της κοινωνίας διεκδικούσαν τη φωνή τους επί της σκηνης και εντός της ζωής; Αυτό είναι το θεμελιώδες ερώτημα στο θέατρο/κόσμο του Ζενέ!

Ποιες είναι οι "Δούλες" του Ζενέ

Ο Ζενέ ξεκινάει από την παραφορά, την τρέλα και τον καταρράκτη παρά-λεκτικών και παρά – πραξιακών λειτουργιών που η παραφορά γεννάει. Από αυτή την άποψη, έχουμε την αίσθηση των σπασμένων χειρονομιών και ήχων, στην οποία αναφέρεται. Πυρήνας της τρέλας είναι η ταξική και υπαρξιακή καταπίεση των δύο δούλων, ο καθολικός εγκιβωτισμός τους, η ριζική διαστροφή της επιθυμίας τους. Όλα αυτά τα στοιχεία γεννούν την παρόρμηση και, τελικά, οδηγούν στην επιτέλεση του φόνου της Κυρίας... ως αυτοκτονία. Οι Δούλες του Ζενέ είναι οι Βάκχες της νεωτερικότητας. Ποια είναι αυτή η μορφή θεάτρου που, ενώ εκκινεί από την παραφορά, σε αντίθεση με την τραγωδία, δεν υπάρχει καθόλου το στοιχείο της συλλογικότητας; Στην εποχή του Ζενέ και πολύ περισσότερο στη δική μας εποχή, ο άνθρωπος έχει αποκοπεί από τους θεούς, τη φύση και την πόλη, έχει αποκοπεί από τον εαυτό του, από το σώμα και τις αισθήσεις του, από τον άλλο άνθρωπο. Πατρίδα του ανθρώπου της νεωτερικότητας είναι η τρέλα και η παραφορά ως διαστροφή και ψυχικός κατακερματισμός. Μέσα από τις καταστροφές, ο Ζενέ μας προκαλεί να αναζητήσουμε το θέατρο της νεωτερικότητας, όπου η τρέλα ταυτίζεται με την τραγωδία και το αντίστροφο. Όμως, τι είναι η τρέλα και τι η τραγωδία στους μοντέρνους καιρούς; Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το τραύμα του παρόντος χρόνου μέσα μας και γύρω μας, το βαθύ ρήγμα που έχει δημιουργηθεί μεταξύ ανθρώπου και φύσης, ανθρώπου και ανθρώπου, ανθρώπου με τον ίδιο τον εαυτό του και με τον κόσμο. Στο θέατρο της νεωτερικότητας η τρέλα ταυτίζεται με την τραγωδία μέσα στην παραφορά και το ρήμαγμα.

Η παράσταση της Ομάδας Σημείο Μηδέν

Η παράσταση της Ομάδας Σημείο Μηδέν αποτελεί έναν ερμηνευτικό άθλο για τους τρεις ηθοποιούς και από αυτή την άποψη η επιλογή τους δεν είναι καθόλου τυχαία. Η Έλλη Ιγγλίζ, που υποδύεται τη Σολάνζ, είναι σταθερή μου συνεργάτης παραπάνω από δέκα χρόνια, έχουμε συμπορευθεί σε ιδιαίτερα απαιτητικά εγχειρήματα και η ίδια φέρει τόσο την εμπειρία όσο και την τόλμη να εισδύσει στα δύσβατα και προκλητικά υλικά του κόσμου

του Ζενέ. Αντίστοιχα, ο Ντίνος Παπαγεωργίου είναι συνεργάτης μου τα τελευταία πέντε χρόνια. Εντάχθηκε στην Ομάδα σε μια φάση όπου η έρευνα που διεξάγουμε και ο τρόπος που δημιουργούμε μια παράσταση γινόταν ολοένα πιο βαθύς και προκλητικός. Στα χρόνια αυτά αναμετρήθηκε με σημαντικούς ρόλους και πλέον διαθέτει την ερμηνευτική ωριμότητα και ευελιξία που προϋποθέτει ο ρόλος της Κυρίας που υποδύεται. Αντιμετωπίζουμε τον ρόλο ως το τοτέμ της εξουσίας. Η οπτική αυτή απαιτεί από τον ηθοποιό ιδιαίτερη ερμηνευτική ευαισθησία για να αγγίξει τα ανάλογα τοπία. Η Μυρτώ Ροζάκη είναι η νεότερη συνεργάτης μου. Συμμετείχε στην "Ορέστεια" του Τερζόπουλου και στη συνέχεια στο εργαστήριο του Άττις. Στη Μυρτώ διέκρινα τη δυνατότητα μεγάλης εξέλιξης και τη δύναμη να αναμετρηθεί με τον απαιτητικό ρόλο της Κλαιρ, που διαρκώς σχοινοβατεί στη συννοριογραμμή μεταξύ της τρέλας και του παιχνιδιού της εθελοδουλίας, κι αυτό μέχρι θανάτου.

Η συνεργασία των συντελεστών

Η μετάφραση των "Δούλων" είναι του Δημήτρη Δημητριάδη, με τον οποίο είναι η τρίτη φορά που συνεργαζόμαστε. Έχουν προηγηθεί η "Τρώας" το 2018 και η μετάφρασή του της "Αντιγόνης" το 2019. Κάθε συνεργασία με τον Δημητριάδη ανοίγει για μένα νέα τοπία έμπνευσης και δημιουργίας. Στις συνομιλίες μας για τις "Δούλες" μου είπε ότι σε αυτό το έργο επαναπροσδιορίζεται το ίδιο το θέατρο, όπως και το ότι ποίηση και στοχασμός εδώ είναι αδιαχώριστα. Αυτές είναι δύο από τις φράσεις του που με ενέπνευσαν ώστε να προσανατολιστώ με ιδιαίτερη τόλμη στο υλικό των "Δούλων". Από το 2022 και την παράσταση "Πέρσες" του Αισχύλου συνεργάζομαι με τη σκηνογράφο και ενδυματολόγο Κατερίνα Παπαγεωργίου. Η χημεία που έχουμε στη δουλειά, η αλληλεπίδραση, η ανταλλαγή ιδεών και ερεθισμάτων, είναι για μένα ιδιαίτερα δημιουργική. Στις "Δούλες" το σκηνικό και τα κοστούμια είναι δικά της. Οι δύο δούλες κινούνται διαρκώς πάνω στη σκάλα της δουλειάς, ενώ η Κυρία έρπεται από κάτω τους, παρακολουθώντας τες διαρκώς, ως τη στιγμή που κάνει την εμφάνιση της.

Οι φωτισμοί της παράστασης είναι του σταθερού συνεργάτη μου, από την αρχή της Ομάδας Σημείο Μηδέν το 2009, Κώστα Μπεθάνη. Με τον Κώστα συναντηθήκαμε στο Θέατρο Άττις εικοσιπέντε χρόνια πριν. Με τους φωτισμούς προσπαθήσαμε να δούμε τη δομή της παράστασης και την

ανάπτυξη των σωμάτων ως πίνακα ζωγραφικής, κωδικοποιώντας αισθητικά το θέατρο της εθελοδοουλίας του Ζενέ. Ο φωτισμός στη δουλειά μας είναι μέρος του τρόπου με τον οποίο προσπαθούμε να "σμιλεύσουμε τον χρόνο" και πάντα είναι ένας πολύ ιδιαίτερος σταθμός στη διαδικασία δημιουργίας της παράστασης. Η πρωτότυπη μουσική της παράστασης είναι γραμμένη από τον επίσης σταθερό συνεργάτη μου Λεωνίδα Μαριδάκη, με τον οποίο συνεργαστήκαμε για πρώτη φορά στην παράσταση "Η Μεταμόρφωση" του Κάφκα το 2012. Η μουσική του Λεωνίδα αποτυπώνει το καρναβαλικό και σαρκαστικό στοιχείο στην προσέγγισή μας, όπως και το στοιχείο της οδύνης και της απόγνωσης των δούλων που τις οδηγεί βαθύτερα στα τοπία της τρέλας.